

TRƯỜNG ĐẠI HỌC THƯƠNG MẠI

THUONGMAI UNIVERSITY

Chủ biên: PGS. TS. Hà Văn Sự

GIÁO TRÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ

NHÀ XUẤT BẢN THỐNG KÊ - 2025

LỜI MỞ ĐẦU

Phát triển nền kinh tế thị trường có sự quản lý của Nhà nước theo định hướng xã hội chủ nghĩa (XHCN) là một chủ trương chiến lược và đúng đắn của Đảng và Nhà nước ta. Thực tế những thập kỷ vừa qua đã cho thấy, quản lý nhà nước về kinh tế là một yếu tố có tính tất yếu và quyết định đối với sự phát triển của mọi quốc gia. Quản lý nhà nước về kinh tế muốn thành công phải gắn với quản lý xã hội và phải nhận thức, tuân thủ đúng yêu cầu của các quy luật có liên quan đến sự tồn tại và phát triển của nền kinh tế - xã hội.

***Giáo trình Quản lý nhà nước về kinh tế** được biên soạn nhằm trang bị những kiến thức và kỹ năng có tính hệ thống và chuyên sâu về quản lý nhà nước về kinh tế cho sinh viên và cao học viên chuyên ngành Quản lý kinh tế, cũng như các chuyên ngành đào tạo khác của Trường Đại học Thương mại.*

Giáo trình Quản lý nhà nước về kinh tế do PGS.TS. Hà Văn Sự làm chủ biên và tập thể giảng viên trong Bộ môn Quản lý kinh tế thuộc Khoa Kinh tế, Trường Đại học Thương mại thực hiện. Cụ thể:

Chương 1. Đối tượng, nội dung và phương pháp nghiên cứu môn học, do PGS.TS. Hà Văn Sự biên soạn.

Chương 2. Kinh tế thị trường và các mô hình quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường, do TS. Dương Hoàng Anh biên soạn.

Chương 3. Quy luật kinh tế và nguyên tắc quản lý nhà nước về kinh tế, do TS. Vũ Thị Hồng Phượng & TS. Lê Như Quỳnh biên soạn.

Chương 4. Các hình thức và phương pháp, công cụ quản lý nhà nước về kinh tế, do PGS.TS. Hà Văn Sự, TS. Lê Nguyễn Diệu Anh & TS. Hà Xuân Bình biên soạn.

Chương 5. Cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về kinh tế, do TS. Vũ Tam Hòa, TS. Nguyễn Thị Hương Giang & TS. Ngô Ngân Hà biên soạn.

Chương 6. Quản lý nhà nước đối với một số lĩnh vực kinh tế và loại hình doanh nghiệp chủ yếu, do PGS. TS. Hà Văn Sự, TS. Vũ Thị Hồng Phượng, TS. Vũ Tam Hòa, TS. Nguyễn Thị Hương Giang, TS. Vũ Thị Yến, TS. Phạm Thị Dự, TS. Nguyễn Minh Phương & ThS. Thái Thu Hương biên soạn.

Chương 7. Thông tin và quyết định quản lý nhà nước về kinh tế, do TS. Lê Nguyễn Diệu Anh & ThS. Đặng Hoàng Anh biên soạn.

Chương 8. Cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế, do TS. Vũ Thị Hồng Phượng & TS. Lê Nguyễn Diệu Anh biên soạn.

Chương 9. Đổi mới và hoàn thiện quản lý nhà nước về kinh tế ở Việt Nam, do PGS.TS. Hà Văn Sự, TS. Vũ Thị Hồng Phượng, TS. Lê Như Quỳnh, TS. Vũ Thị Yến & TS. Ngô Ngân Hà biên soạn.

Trong quá trình biên soạn, chúng tôi xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, Phòng Quản lý Khoa học và Đối ngoại, Khoa Kinh tế, Bộ môn Quản lý kinh tế của Trường Đại học Thương mại đã động viên và tạo điều kiện về mọi mặt để nhóm tác giả hoàn thành giáo trình này. Chúng tôi cũng xin cảm ơn những góp ý để bổ sung và hoàn thiện nội dung giáo trình của các nhà khoa học trong và ngoài trường.

Mặc dù đã có nhiều cố gắng, song giáo trình chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót, tập thể tác giả và Bộ môn Quản lý kinh tế mong nhận được những góp ý của các nhà khoa học, đồng nghiệp và bạn đọc. Thư góp ý xin gửi về Bộ môn Quản lý kinh tế, Khoa Kinh tế, Trường Đại học Thương mại.

CHỦ BIÊN
PGS.TS. HÀ VĂN SỰ

MỤC LỤC

Lời nói đầu	3
Chương 1	
ĐỐI TƯỢNG, NỘI DUNG VÀ PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU MÔN HỌC	13
1.1. ĐỐI TƯỢNG VÀ NỘI DUNG NGHIÊN CỨU CỦA MÔN HỌC	13
1.1.1. Đối tượng nghiên cứu của môn học	13
1.1.2. Nội dung nghiên cứu của môn học	15
1.2. PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU CỦA MÔN HỌC	17
1.2.1. Phương pháp luận	17
1.2.2. Các phương pháp cụ thể	17
1.3. VỊ TRÍ CỦA MÔN HỌC	19
Chương 2	
KINH TẾ THỊ TRƯỜNG VÀ CÁC MÔ HÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG	21
2.1. KINH TẾ THỊ TRƯỜNG VÀ ĐẶC TRƯNG CỦA KINH TẾ THỊ TRƯỜNG	21
2.1.1. Kinh tế thị trường	21
2.1.2. Các đặc trưng của kinh tế thị trường	25
2.1.3. Ưu và khuyết tật của kinh tế thị trường	29
2.2. BẢN CHẤT VÀ VAI TRÒ CỦA QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG	32
2.2.1. Bản chất và chức năng của Nhà nước	32
2.2.2. Sự cần thiết của quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường	38
2.2.3. Đặc trưng của quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường	40

2.2.4. Vai trò của quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường	43
2.3. CÁC MÔ HÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG	45
2.3.1. Quản lý nhà nước về kinh tế trong mô hình kinh tế thị trường tự do ở Tây Âu và Bắc Mỹ	46
2.3.2. Quản lý nhà nước về kinh tế trong mô hình kinh tế thị trường có điều tiết	48
2.3.3. Quản lý nhà nước về kinh tế trong mô hình kinh tế thị trường có điều khiển ở Nhật Bản	51
2.3.4. Quản lý nhà nước về kinh tế trong mô hình kinh tế thị trường XHCN	52
2.4. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ TRONG NỀN KINH TẾ THỊ TRƯỜNG ĐỊNH HƯỚNG XÃ HỘI CHỦ NGHĨA Ở VIỆT NAM	54
2.4.1. Kinh tế thị trường định hướng XHCN ở Việt Nam	54
2.4.2. Đặc trưng quản lý nhà nước về kinh tế trong nền kinh tế thị trường định hướng XHCN ở Việt Nam	61
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	64
TÀI LIỆU THAM KHẢO	65

Chương 3

QUY LUẬT KINH TẾ VÀ NGUYÊN TẮC QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	67
3.1. QUY LUẬT KINH TẾ VÀ CƠ CHẾ QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	67
3.1.1. Quy luật kinh tế và cơ chế vận dụng các quy luật kinh tế	67
3.1.2. Cơ chế quản lý nhà nước về kinh tế	75
3.2. MỤC TIÊU VÀ HIỆU QUẢ QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	78
3.2.1. Mục tiêu và động lực của quản lý nhà nước về kinh tế	78

3.2.2. Bản chất và các yếu tố ảnh hưởng đến hiệu quả quản lý nhà nước về kinh tế	84
3.3. CÁC NGUYÊN TẮC CỦA QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	89
3.3.1. Bản chất và yêu cầu vận dụng các nguyên tắc quản lý nhà nước về kinh tế	89
3.3.2. Nguyên tắc thống nhất lãnh đạo chính trị và kinh tế trong quản lý	94
3.3.3. Nguyên tắc tập trung và dân chủ	97
3.3.4. Nguyên tắc kết hợp quản lý theo ngành với địa phương và vùng lãnh thổ	101
3.3.5. Nguyên tắc kết hợp hài hòa các loại lợi ích kinh tế	105
3.3.6. Nguyên tắc tiết kiệm và hiệu quả	111
3.3.7. Nguyên tắc hội nhập quốc tế và phát triển bền vững	115
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	118
TÀI LIỆU THAM KHẢO	119

Chương 4

CÁC HÌNH THỨC VÀ PHƯƠNG PHÁP, CÔNG CỤ QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	121
4.1. CÁC HÌNH THỨC HOẠT ĐỘNG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	121
4.1.1. Khái niệm và các hình thức hoạt động quản lý nhà nước về kinh tế	121
4.1.2. Văn bản quản lý nhà nước về kinh tế	123
4.2. CÁC PHƯƠNG PHÁP QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	128
4.2.1. Khái niệm và yêu cầu vận dụng các phương pháp quản lý nhà nước về kinh tế	128
4.2.2. Phương pháp hành chính	131
4.2.3. Phương pháp kinh tế	135

4.2.4. Phương pháp giáo dục, vận động	138
4.3. CÁC CÔNG CỤ, CHÍNH SÁCH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	141
4.3.1. Khái niệm và yêu cầu vận dụng các công cụ quản lý Nhà nước về kinh tế	141
4.3.2. Công cụ luật pháp	143
4.3.3. Chiến lược, kế hoạch phát triển kinh tế	148
4.3.4. Các chính sách kinh tế	155
4.3.5. Kinh tế nhà nước	161
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	166
TÀI LIỆU THAM KHẢO	167

Chương 5

CƠ CẤU TỔ CHỨC BỘ MÁY QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	169
5.1. NHÀ NƯỚC CỘNG HÒA XÃ HỘI CHỦ NGHĨA VIỆT NAM	169
5.1.1. Bản chất của Nhà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam	169
5.1.2. Các nguyên tắc cơ bản của thiết chế nhà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam	173
5.1.3. Cơ cấu tổ chức bộ máy Nhà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam	177
5.2. CƠ CẤU TỔ CHỨC BỘ MÁY QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	180
5.2.1. Khái niệm bộ máy và cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về kinh tế	180
5.2.2. Yêu cầu và nguyên tắc đối với cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về kinh tế	189
5.2.3. Mô hình cơ cấu tổ chức bộ máy quản lý nhà nước về kinh tế	196

5.3. PHÂN CẤP VÀ PHÂN QUYỀN TRONG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	199
5.3.1. Mục tiêu, yêu cầu đối với phân cấp và phân quyền trong quản lý nhà nước về kinh tế	199
5.3.2. Phân cấp và phân quyền trong quản lý nhà nước về kinh tế ở Việt Nam hiện nay	205
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	210
TÀI LIỆU THAM KHẢO	210

Chương 6

QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI MỘT SỐ LĨNH VỰC KINH TẾ VÀ LOẠI HÌNH DOANH NGHIỆP CHỦ YẾU	211
6.1. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI LĨNH VỰC TÀI CHÍNH - TIỀN TỆ	211
6.1.1. Sự cần thiết của quản lý nhà nước đối với lĩnh vực tài chính - tiền tệ	211
6.1.2. Nội dung quản lý nhà nước về tài chính	216
6.1.3. Nội dung quản lý nhà nước về tiền tệ	223
6.2. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI LĨNH VỰC KINH TẾ ĐỐI NGOẠI	227
6.2.1. Sự cần thiết và mục tiêu của quản lý nhà nước đối với lĩnh vực kinh tế đối ngoại	227
6.2.2. Nội dung quản lý nhà nước về ngoại thương	230
6.2.3. Nội dung quản lý nhà nước về hợp tác đầu tư	235
6.2.4. Nội dung quản lý nhà nước về tín dụng quốc tế	238
6.2.5. Nội dung quản lý nhà nước về du lịch quốc tế	246
6.3. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI LĨNH VỰC KHOA HỌC VÀ CÔNG NGHỆ	249
6.3.1. Sự cần thiết và mục tiêu của quản lý nhà nước đối với lĩnh vực khoa học và công nghệ	249
6.3.2. Nội dung quản lý nhà nước về khoa học và công nghệ	255

6.4. QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC ĐỐI VỚI CÁC LOẠI HÌNH DOANH NGHIỆP CHỦ YẾU	261
6.4.1. Quản lý nhà nước đối với doanh nghiệp	261
6.4.2. Nội dung quản lý nhà nước đối với doanh nghiệp nhà nước	266
6.4.3. Nội dung quản lý nhà nước đối với doanh nghiệp có vốn đầu tư trực tiếp nước ngoài	270
6.4.4. Nội dung quản lý nhà nước đối với doanh nghiệp tư nhân	279
6.4.5. Nội dung quản lý nhà nước đối với loại hình hợp tác xã	286
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	296
TÀI LIỆU THAM KHẢO	296

Chương 7

THÔNG TIN VÀ QUYẾT ĐỊNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	299
7.1. THÔNG TIN TRONG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	299
7.1.1. Bản chất và vai trò của thông tin trong quản lý nhà nước về kinh tế	299
7.1.2. Các nguồn thông tin trong quản lý nhà nước về kinh tế	304
7.1.3. Yêu cầu của thông tin trong quản lý nhà nước về kinh tế	309
7.1.4. Hệ thống thông tin trong quản lý nhà nước về kinh tế	312
7.2. QUYẾT ĐỊNH TRONG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	318
7.2.1. Bản chất và vai trò của quyết định trong quản lý nhà nước về kinh tế	318
7.2.2. Các loại quyết định trong quản lý nhà nước về kinh tế	323
7.2.3. Căn cứ ra quyết định trong quản lý nhà nước về kinh tế	327
7.2.4. Yêu cầu và nguyên tắc ra quyết định trong quản lý nhà nước về kinh tế	330

7.2.5. Các bước ra quyết định trong quản lý nhà nước về kinh tế	335
7.2.6. Phương pháp ra quyết định quản lý kinh tế của Nhà nước	345
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	353
TÀI LIỆU THAM KHẢO	353
 Chương 8	
CÁN BỘ, CÔNG CHỨC, VIÊN CHỨC QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	355
8.1. KHÁI NIỆM, ĐẶC ĐIỂM, PHÂN LOẠI CÁN BỘ, CÔNG CHỨC, VIÊN CHỨC QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	355
8.1.1. Khái niệm và đặc điểm cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế	355
8.1.2. Phân loại cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế	360
8.2. CHỨC NĂNG, NHIỆM VỤ VÀ YÊU CẦU ĐỐI VỚI CÁN BỘ, CÔNG CHỨC, VIÊN CHỨC QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	362
8.2.1. Chức năng và nhiệm vụ của cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế	362
8.2.2. Nguyên tắc sử dụng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế	367
8.2.3. Những yêu cầu đối với cán bộ, công chức, viên chức quản lý nhà nước về kinh tế	371
8.3. CÁN BỘ, CÔNG CHỨC, VIÊN CHỨC LÃNH ĐẠO TRONG QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	377
8.3.1. Vai trò và tiêu chuẩn cán bộ, công chức, viên chức lãnh đạo trong quản lý nhà nước về kinh tế	377
8.3.2. Xây dựng đội ngũ cán bộ, công chức, viên chức lãnh đạo trong quản lý nhà nước về kinh tế	382
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	390
TÀI LIỆU THAM KHẢO	391

Chương 9

ĐỔI MỚI VÀ HOÀN THIỆN QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ Ở VIỆT NAM	393
9.1. SỰ CẦN THIẾT, QUAN ĐIỂM ĐỔI MỚI VÀ HOÀN THIỆN QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	393
9.1.1. Bối cảnh và sự cần thiết của đổi mới và hoàn thiện quản lý nhà nước về kinh tế	393
9.1.2. Mục tiêu, quan điểm đổi mới và hoàn thiện quản lý nhà nước về kinh tế	403
9.2. NỘI DUNG ĐỔI MỚI VÀ HOÀN THIỆN QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	408
9.2.1. Đổi mới và hoàn thiện thể chế, chính sách	409
9.2.2. Đổi mới và hoàn thiện tổ chức bộ máy quản lý	416
9.2.3. Đổi mới và nâng cao chất lượng đội ngũ cán bộ, viên chức quản lý	420
9.3. NHỮNG ĐIỀU KIỆN CẦN THIẾT CHO ĐỔI MỚI VÀ HOÀN THIỆN QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ	422
9.3.1. Điều kiện về môi trường chính trị	422
9.3.2. Điều kiện về hạ tầng xã hội và giáo dục	426
9.3.3. Điều kiện về đường lối hội nhập quốc tế	428
CÂU HỎI ÔN TẬP VÀ THẢO LUẬN	431
TÀI LIỆU THAM KHẢO	431

GIÁO TRÌNH QUẢN LÝ NHÀ NƯỚC VỀ KINH TẾ

Chịu trách nhiệm xuất bản:

Q. Giám đốc

NGUYỄN VIỆT QUÂN

Chịu trách nhiệm nội dung:

Tổng Biên tập

NGUYỄN THỊ THÚY HẰNG

Biên tập, sửa bản in:

ĐẶNG THỊ MAI ANH

Trình bày sách: TRẦN KIÊN

Thiết kế bìa: BÙI DŨNG THẮNG

Sách được xuất bản tại:

NHÀ XUẤT BẢN THỐNG KÊ

Địa chỉ: 98 Thụy Khuê, Tây Hồ, Hà Nội

Điện thoại: (024) 38 474 185

Website: nhaxuatbanthongke.vn

Email: xuatbanthongke.kd@gmail.com

- In 250 cuốn khổ 16 x 24 cm tại Công ty cổ phần In và Thương mại Đông Bắc
Địa chỉ: Số 15, ngõ 14, Phố Pháo Đài Láng, Phường Láng Thượng, Quận Đống Đa, TP. Hà Nội.
- Số xác nhận ĐKXB: 1426-2025/CXBIPH/7-08/TK do Cục Xuất bản, In và Phát hành cấp ngày 25/4/2025.
- QĐXB số 09/QĐ-NXBTK ngày 08 tháng 5 năm 2025 của Q. Giám đốc NXB Thống kê.
- In xong và nộp lưu chiểu Quý II năm 2025.
- ISBN: 978-604-75-2875-2